

Baskın Oran

Benim kısa konuşmam burada ne yapmak istediğimize ilişkin olacak. Katliam veya zorunlu göç yoluyla etnik temizlik gibi birtakım çözümleri bir kenara bırakırsanız, bunlar bizim bağlamımız dışındadır, bütün devletlerin azınlık meselesine kabaca üç yöntemle yaklaştığını görüyoruz.

Bunlardan biri "çokkültürcülük"tür. Çokkültürcülükte insanlar azınlık olarak alınmaz, hepsi ayrı ayrı farklı gruplar ve bütüncül unsurlar olarak alınır. Hatta bir tür çok-hukukluluk dahi söz konusu olabilir. Yalnız, bu çözüm, beyaz kolonlar marifetiyle kurulan Avustralya, Kanada, Yeni Zelanda gibi birtakım "sentetik" devletler içindir. Türkiye gibi tarihsel gelişmeyle, evrimle kurulan devletlere uymaz.

İkinci yöntem uluslararası koruma altında azınlık statüsü ve hakları vermektir. Uzun lafın kısıtı bunun en canlı örneği Lozan'dır. Yalnız bu tür yöntemlerde birtakım sakıncalar ortaya çıkar. Bir kere azınlık, çoğunluğa hedef gösterilmiş olur. Azınlık uluslararası unsurlar tarafından korunduğu için yabancıların beşinci kolu gibi algılanabilir. Ayrıca bu yöntem azınlığı çoğunluktan tecrit edip bir tür gettoya kapattığı için azınlığın entegre olmasını da engelleyici nitelik taşır. Müdahaleye yol açması, o da ayrı bir sorun.

Üçüncü yöntem, genişletilmiş ve derinleştirilmiş demokrasi uygulamaktır. Böylece bu ikinci yöntemin sakıncaları engellenmiş olur. Aynı zamanda azınlıkları ülkeye entegre etme politikasının bir sonucu olarak ülkeye de demokrasi gelmiş olur. Bugün burada tartışacağımız yöntem çok genel hatları ile bu.

Burada birtakım tanımlar vermek lazım. Tanım demek, herşey demek. Bunlardan bir tanesi vatandaşlık. Vatandaşlık, bireyler ile devlet arasında yasalar tarafından ortaya konulmuş karşılıklı hak ve görevlere dayanan bağlıdır. Bu hukuki tanımı Türkçeye tercüme etmek gerekirse şöyle demek lazım: Vatandaşın devlete sadakat göstermesi, bunun karşılığında devletin de vatandaşı mutlu etmesi gerekir. Karşılıklı hak ve yükümlülükten anlaşılması gereken budur. Aslında bu ikisi tek bir şeydir. Birbirine fevkalade bağlıdır. Çünkü azınlık, mutlu olduğu zaman devletine sadakat gösterecektir.

Azınlıktan kastettiğim, onu da baştan söylemeliyim, hukuki statü değildir. Bizde fevkalade yanlış anlaşılan ve yanlış anlaşılması için de özel çaba gösterilen hususlardan bir tanesi de budur. Azınlığın varlığı başka bir şeydir; o sosyolojik bir olaydır, o artık özellikle 1991'den sonra tartışılmayan bir husustur. Bir ülkede çeşitli açılardan farklı olan ve bu farklılığını kimliğinin ayrılmaz parçası sayan bir dominant-olmayan grup varsa, o ülkede azınlık vardır. İlgili devlete sorulmaz, sende azınlık var mıdır diye.

Ama azınlık statüsü (hakları) vermek ayrı bir şeydir. Devlet onu ister verir ister vermez. Dolayısıyla burada azınlığı biraz önce söylediğimiz gibi azınlık statüsü olarak değil, hukuki statüsü olan bir grup olarak değil, çoğunluktan farklı olan ve bu farklılığı da kimliğinin vazgeçilmez unsuru sayan dominant-olmayan grup anlamında kullanıyoruz.

Efendim, bu azınlık denen insan, malum, bir vatandaş türüdür. Bir tür vatandaşdır. Ama, *Hayvan Çiftliği* romanını anımsatır biçimde "diğerlerinden daha az eşit" bir vatandaşdır. Mesela şu cümle çok duyulur Türkiye'de ve fevkalade yanlıştır: "Kürtler eşit haklara sahiptir, cumhurbaşkanı bile olabilirler". İlk bakışta doğrudur fakat bir an düşündüğünüzde fevkalade yanlıştır. Bunu bir tek örnekle ben

size anlatmaya çalışayım. Buraya gelirken kendisine telefon ettim, dostumdur, sayılarda yanlışlık yapmamak için kontrol ettim, Şerafettin Elçi'den bahsediyorum. 22 ay 7 gün bakanlık yapmıştır, sonra da Bakanlığı sırasında "Ben Kürt'üm" dediği için 30 ay 7 gün hapis yatmıştır. Onun için bu memlekette hakikaten Kürtler veya başka azınlıklar en üst mevkilere gelebilirler. Fakat kendi alt kimliklerini gizlemek veya en azından ondan katiyen bahsetmemek şartıyla.

Bu neden böyle oluyor, neden gizlemek zorunda kalıyorlar ve daha doğrusu neden devlet onları gizlemeye mecbur bırakıyor? Bir insanın kimliğini saklamak zorunda kalması ne zor şey! Çok kısa söylemek gerekirse, bu bir güvenlik endişesi olayıdır. Söylenen şudur: Dışarıdan empoze edilen insan hakları bizi parçalayabilir.

Her devlette ama dünyanın bütün devletlerinde bir sarkaç işler. Bu sarkaç salınır. Salındığı taraflardan bir tanesi Milli Güvenlik Devletidir, diğer tarafı da İnsan Hakları Devletidir veya demokratik devlettir. Bu sarkaç milli güvenlik devletine doğru salındığı zaman insan hakları devleti diye bir şey ortadan kalkar ama, insan hakları devletine doğru salındığı zaman milli güvenlik devleti denilen şey ortadan kalkmaz. Tam tersine, kuvvetlenir. Neden kuvvetlenir? Çok basit. Çünkü Türkçe'de bir deyim vardır, "Hakkını verdiğin insandan korkma". Bunun mefhum-ı muhalifini alırsak, hakkını vermediğin insana güvenemezsin. Eğer bir ülkede insanlar kendilerini mutlu hissediyorlarsa o zaman devletlerine daha çok sadakat gösterirler ve dolayısıyla milli güvenlik devleti daha güçlenir.

Biz bütün bu olayın neresindeyiz?

Efendim, Türkiye Kemalizm'le birlikte ve "muasır medeniyet" arayışı içinde 1920'lerde birinci demokratik devrimi yaptı. Bu bir "feodal devlet"ten "ulus devlet"e geçiş olayıdır. Bunun sosyolojik ve de aynı zamanda hukuki sonucu, Osmanlı İmparatorluğu'ndaki "tebaa" kavramından Türkiye Cumhuriyeti'ndeki "vatandaş" kavramına geçiştir. Bu, birinci devrim.

Şimdi ikinci devrimi yaşıyoruz biz. Tabii, "Ol mahiler ki derya içredir, deryayı bilmezler", hakikaten biz de şu anda tam olarak ne yaşadığımızın farkına -ancak bunu aştıktan sonra- varabileceğiz. Bu ikincisi yine "muasır medeniyet" arayışı içinde AB uyum paketleri aracılığıyla yapılıyor ve bu sefer "ulus devlet"ten "demokratik devlet"e geçme amacını taşıyor.

Peki, neden birçoklarımızın tabu saydığı ulus devlet aşılmaya çalışılıyor? Çünkü ulus devletin tanımı şudur: Milletini tek bir etnik gruptan ibaret varsayan devlet türü. Tekrar ediyorum: Milleti tek bir etnik gruptan ibaret sayan devlete ulus devlet denir. Niçin varsayan diyorum, çünkü dünyada Portekiz, Kore, İzlanda gibi bir elin beş parmağını aşmayacak sayıda devlet hariç bütün devletler çokkültürlüdür, dolayısıyla bütün devletler çok etnik/dinsel gruptur. Peki, devletin tek etnik gruptan oluşmasını varsaymanın sonucu nedir? Diğer etnik ve dinsel grupları ya bir biçimde kamusal alandan tamamen uzaklaştırmak yahut da onları asimile etmek. Yani, onlara kimliklerini unutturmak. Bu, Kemalist dönemde yapılmaya çalışıldı ve dönemine göre çok normaldi. Bu kadarlık bir açılış konuşmasında bunun niçin normal olduğunu söyleyecek değilim ama, 1930'larda dünyanın havasını hatırlayın, yeter. Ve tabii, ulus devlet ile üniter devletin çok farklı kavramlar olduğunu unutmadan.

Ama artık Türkiye demokratik devlete geçmek zorunda. Çünkü bu devirde "zoraki vatandaş"la işi götüremez. "Gönüllü vatandaş"a geçmek zorundadır. Kim zoraki vatandaştır? "Ben Türk'üm" diyemeyen herkes. Ben Türk'üm diyebiliyorsanız mesele yok. Ama ben Türk'üm diyemiyorsanız ne olacak? Çünkü her şeyden önce Türk'ün tanımında mutlaka Müslümanlık vardır; dikkat ettiyseniz biz Müslüman olmayana Türk demeyiz. Ermeni vatandaş, Musevi vatandaş, Süryani vatandaş veya kısaca va-

tandaş deriz. Hatta bugünlerde beyaz Türk olmak için "LAHASÜMÜT" olmak gerekir. Laik, Hanefi, Sünni, Müslüman Türk olmak gerekir.

Diğer yandan, "Sen Türk'sün" dediğiniz zaman itiraz eden başka etnik gruplar var. Mesele burada işte. Ben Türk'üm diyemeyeni ne yapacağız? Yarısını tava yarısını ızgara yapamayız. Öldürmek veya ben Türk'üm diye zorla söyletmek olanaklarımız da yok. Bir üst kimlik olarak "Türk"ü masaya yatırmak zorundayız.

İşte biz bugünkü konferansta bu konuda neler yapmamız gerektiğini konuşacağız. Yani zoraki vatandaştan gönüllü vatandaşa geçişin nasıl olacağını konuşacağız. Biraz fazla uzattım. Herkesin çok iyi tanıdığı, Yargıtay onursal başkanı sayın üstadımız Sami Selçuk'u kürsüye davet ediyorum. Buyurunuz efendim.